

GEBIEDSBEELD HOEK VAN HOLLAND

*Signalen over integratie, discriminatie, v/m-emancipatie
en lhbt-emancipatie uit Hoek van Holland*

IDEM
ROTTERDAM

Samenvatting

IDEM Rotterdam voert in alle veertien gebieden van Rotterdam een behoefte-inventarisatie uit om een beeld te krijgen van wat er speelt in elk gebied in relatie tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emanipatie en lhbt-emanipatie. Deze rapportage presenteert zowel signalen als concrete aanknopingspunten voor professionals en geïnteresseerden om verder aan de slag te gaan met de vier thema's in Hoek van Holland. Hieronder vatten we de belangrijkste signalen per onderwerp kort samen.

Integratie

Dorps karakter leidt tot sociale samenhang tussen bewoners, maar ook tot wantrouwen richting nieuwkomers

Hoek van Holland wordt omschreven als een dorpsse samenleving die gekenmerkt wordt door een grote sociale samenhang, een actief verenigingsleven en een hoge mate aan sociale controle. Dit betekent aan de ene kant dat bewoners elkaar kennen en elkaar ondersteunen. Aan de andere kant leidt het tot uitsluiting van nieuwkomers, zoals bewoners met een migratieachtergrond of mensen die vanuit Rotterdam of omliggende gemeenten in Hoek van Holland zijn komen wonen.

Sterke lokale verbondenheid is kans, maar wekt ook wantrouwen richting professionals op
Professionals worstelen met de minder positieve kanten van de sterke sociale cohesie in Hoek van Holland. Waar de ene professional zich van buitenaf snel en hartelijk ontvangen voelt en de korte lijnen tussen organisaties en instanties in het gebied waardeert, loopt de ander tegen wantrouwen jegens 'Rotterdamse' instellingen en initiatieven aan.

Beelden van integratie en bewustzijn verschillen

Integratie staat niet expliciet bovenaan de maatschappelijke agenda in Hoek van Holland, maar speelt indirect een rol in de zorg en het welzijnswerk in het gebied. Organisaties zijn bezig met onderwerpen die gerelateerd zijn aan een breed begrip van integratie, maar benoemen dit niet zo. Slechts enkele organisaties die we gesproken hebben, werken aan actieve 'outreach' naar bewoners met een migratieachtergrond. Het is dan ook niet duidelijk of deze groep Hoekenezen voldoende wordt bereikt door de professionals.

Nieuwkomers: EU-migranten

De groep EU-migranten in Hoek van Holland wordt omschreven als op zichzelf en het werk gericht en onzichtbaar. Er is weinig contact tussen de EU-migranten en de andere bewoners van Hoek van Holland. Ook professionals geven aan weinig zicht te hebben op de situatie van EU-migranten, waardoor het een 'vergeten groep' wordt genoemd. Een belangrijke uitzondering op het gebrek aan contact met deze groep bewoners is het initiatief vanuit voetbalclub HVC10 om een Pools voetbalelftal op te richten.

Nieuwkomers: vluchtelingen

In Hoek van Holland wordt jaarlijks een aantal woningen beschikbaar gesteld aan vluchtelingen. Het gaat om kleine aantallen. In het begin leidde de komst van vluchtelingen tot veel vragen van bewoners. Het wijkteam reageerde daar op onder andere middels voorlichtingen. Uiteindelijk blijkt dat de gezinnen snel in de gemeenschap worden opgenomen.

Taalaanbod sluit onvoldoende aan bij behoefte

Voor EU-migranten, vluchtelingen en een aantal andere bewoners met een migratieachtergrond is het aanbod aan Nederlandse taallessen van belang. Voor sommige groepen, met name de EU-

migranten, is het taalaanbod niet toereikend. Gezien het gebrek aan contact met deze groep, is het zeker aan te bevelen om te investeren in het lokale taalaanbod.

Oudere en jongere Hoekenezen vragen om aandacht

Professionals zijn extra alert op de positie van jongeren, en daaraan gerelateerd op de verhoudingen tussen jong en oud in het gebied. Er is veel aandacht voor een groep jongeren die overlast veroorzaakt en die het beeld over jongeren in het gebied negatief bepaalt. Dit wordt versterkt doordat er geen plek is waar jongeren en ouderen contact met elkaar hebben. Als antwoord op de geconstateerde afstand tussen oud en jong wordt onder andere een muziekprogramma ontwikkeld waarin ontmoeting voorop staat.

De situatie van oudere Hoekenezen heeft volop de aandacht van professionals en de gebiedscommissie in Hoek van Holland. Een knelpunt dat nog onvoldoende wordt opgepakt, is de neiging van de gemeente om veel dingen via het internet te laten regelen. Ouderen met weinig digitale vaardigheden worden hierdoor buitengesloten van sommige gemeentelijke diensten.

Schaamte leidt tot verborgen armoede en eenzaamheid

Door de hoge mate aan sociale verbondenheid onder bewoners is er sprake van schaamte. Dit zorgt ervoor dat problemen zoals armoede niet bespreekbaar zijn. Er is geen zicht op de omvang van het probleem. De vraagwijzer en welzijnspartners proberen de omvang en aard van verborgen armoede nu wel beter in kaart te brengen. Mensen die een hoog risico lopen in het gebied zijn alleenstaande ouders, mensen met een (lichte) psychische of verstandelijke beperking en bewoners met een lage opleiding. Schaamte als gevolg van de dorpse aard van Hoek van Holland wordt ook in verband gebracht met eenzaamheid, dat zowel bij oudere als jongere Hoekenezen voorkomt. Door 'groepjesvorming' in het dorp is het soms lastig voor een enkeling om aansluiting te vinden.

Laagdrempeligheid en samenwerking bevorderen bereik van hulpverlening

Schaamte en groepjesvorming belemmeren de hulpverlening in het gebied. Zo constateert men dat personen die in de problemen zitten pas op het allerlaatste moment aan de bel trekken bij instanties. Voor hulpverlenende instanties is laagdrempeligheid dan ook een belangrijk aandachtspunt. Kerken en verenigingen kunnen hierin een positieve rol spelen.

Discriminatie

Homogene bevolking leidt tot angst voor het onbekende

De relatief homogene bevolkingsopbouw van Hoek van Holland betekent dat mensen in de praktijk weinig in aanraking komen met groepen die zij als 'anders' bestempelen. Dit kan een voedingsbodemp zijn voor ongegronde maar wijdverspreide angst voor het onbekende, voor anderen of buitenstanders zoals moslims, Marokkaanse Nederlanders en zogenaamde islamisering. Bewoners zijn wel bereid om hun vooroordelen op individueel niveau te overbruggen. Organisaties en besturen kunnen actiever werken aan een inclusievere cultuur binnen verenigingen en vrijwilligersorganisaties.

Professionals met hoofddoek of migratieachtergrond worden gediscrimineerd

Organisaties krijgen soms klachten van klanten of cliënten over medewerkers met een (zichtbare) moslim- of migratieachtergrond. Dit wordt niet overal goed opgepakt: een organisatie gaat zelfs mee in de discriminatie door bij het uitzendbureau aan te geven dat er liever geen uitzendkrachten die zichtbaar 'anders' zijn worden aangenomen. Er bestaat een kennislacune en een gebrek aan bewustzijn over wat organisaties kunnen doen om discriminatie tegen te gaan.

Als burgers over elkaar klagen, wordt dat ook weleens versterkt door een discriminerende ondertoon. De oorspronkelijke klacht (bijvoorbeeld over overlast) wordt dan negatief gekoppeld aan de afkomst van de veroorzaker, bijvoorbeeld door racistische scheldwoorden te gebruiken. Het onderwerp discriminatie staat echter niet expliciet op de agenda van de gebiedscommissie.

Hoek van Holland loopt voorop op het gebied van fysieke toegankelijkheid

Waar digitale toegankelijkheid een zorgpunt van professionals is, kan Hoek van Holland zich op het gebied van fysieke toegankelijkheid een goed voorbeeld noemen. Vrijwel alle openbare voorzieningen, inclusief het strand, zijn toegankelijk voor mensen met een beperking.

Vrouw/man-emancipatie

Rolverdeling tussen mannen en vrouwen belemmeren de emancipatie

De rolverdeling tussen mannen en vrouwen in Hoek van Holland, in het huishouden en op de arbeidsmarkt, wordt veelal traditioneel genoemd. Het idee dat vrouwen zich aanpassen aan hun man wordt breed gedragen in de Hoekse gemeenschap. Dit wijst op structurele ongelijkheid, wat een drempel voor de emancipatie van vrouwen is.

Mantelzorgers zijn vaak vrouw en overbelast

Veel vrouwen besteden naast hun werk veel tijd en energie aan de zorg voor een familielid. Hierdoor zijn ze vaak overbelast. Vrouwen zijn veel vaker mantelzorgers dan mannen, en zien het mantelzorgen ook nog eens als een vanzelfsprekendheid. Zij geven vaak pas op het allerlaatst aan wanneer zij door de combinatie van werk en mantelzorg overbelast zijn. Het onderwerp mantelzorg staat op de agenda van zorg- en welzijnsinstellingen, maar zou ook vanuit werkgevers geagendeerd moeten worden.

Scheidingen maken vrouwen kwetsbaar

Met name Hoekse vrouwen komen vaak in een lastige positie terecht na een scheiding. Dit komt doordat ze, als gevolg van de hierboven besproken rolverdeling, niet financieel onafhankelijk zijn. Voor veel vrouwen betekent een scheiding daarmee een reëel risico op armoede. Organisaties als de VraagWijzer moeten niet alleen informatie verstrekken over de beschikbaarheid van hulp, maar deze vrouwen ook zover krijgen dat zij bereid zijn om hulp aan te nemen.

Huiselijk geweld is gerelateerd aan ongelijkheid mannen en vrouwen

Er zijn vaker incidenten van huiselijk geweld in Hoek van Holland. Financiële druk kan een trigger zijn, in combinatie met een alcohol- of drugsverslaving. Psychische kwetsbaarheden bij de dader of slachtoffer kunnen geweld in de hand werken, net als een onderliggende ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in relaties.

Professionals houden impliciet rekening met man/vrouw-verschillen

Er zijn een aantal concrete voorbeelden van professionals die gendersensitiviteit in de aanpak laten zien. Er is dus op diverse plekken draagvlak voor beleid en activiteiten die gericht zijn op de bevordering van de emancipatie van zowel vrouwen als mannen.

Lhbt-emancipatie

Gesprekken leveren tegenstrijdig beeld van lhbt-acceptatie in Hoek van Holland

Er bestaat geen eenduidig beeld over de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit in Hoek van Holland. De aanwezigheid van een (klein) aantal homoseksuele en trans* personen in het dorp wordt gezien als een teken van acceptatie. Er wordt in positieve, maar ook licht stigmatiserende termen over de groep gesproken. Soms is homoseksualiteit een taboeonderwerp.

Hoekse lhbt-personen kampen met vooroordelen, uitsluiting en eenzaamheid

Lhbt-personen in Hoek van Holland lopen tegen knelpunten aan die te maken hebben met hun seksuele oriëntatie. Ze hebben moeite om sociale contacten op te doen en daarbij open te zijn over hun seksuele gerichtheid. Dit kan leiden tot eenzaamheid, voortkomend uit het gevoel niet zichzelf te kunnen zijn. Professionals signaleren soms homofobie en intolerantie onder de algemene Hoekse bevolking.

Roze ouderen krijgen (te) weinig aandacht

Ondanks de breed gedragen nadruk op de situatie van oudere Hoekenezen, krijgt de subgroep roze ouderen weinig aandacht in het gebied. Door de dorpse structuren, die ook verweven zijn met de hulpverlening, is het moeilijk voor roze ouderen om open te zijn over hun problemen. Deze groep Hoekenezen kan veel profijt hebben bij activiteiten die het gesprek over seksuele en genderdiversiteit bevorderen en die tot contact tussen lhbt-ouderen leiden.

Geloof is niet per definitie een obstakel voor lhbt-acceptatie

De protestantse kerk in Hoek van Holland wordt diverse keren genoemd in de context van lhbt-emanipatie, omdat de predikant van deze kerk homoseksueel is. Er is een speciale dienst gehouden over homoseksualiteit, waarin gemeenteleden het gesprek met elkaar aangingen. Het verenigingsleven wordt niet genoemd als belangrijke factor op het gebied van lhbt-emanipatie.

Aanknopingspunten en aanbevelingen

- Vergroot het inzicht in de situatie van Oost-Europeanen in Hoek van Holland, zodat zij geen 'vergeten groep' worden.
- Faciliteer een beter taalaanbod voor EU-migranten, bijvoorbeeld 's avonds of in het weekend.
- Organiseer activiteiten die gericht zijn op de verbinding van jong en oud, om zo onderhuidse spanningen op te lossen.
- Bied offline alternatieven voor oudere bewoners, zodat zij beter gebruik kunnen maken van gemeentelijke diensten.
- Breng armoedeproblematiek beter in kaart om verborgen armoede tegen te gaan.
- Maak vooroordelen en angst voor 'de ander' bespreekbaar onder de bevolking van Hoek van Holland.
- Maak gebruik van de mogelijkheden die er zijn om verenigingen meer divers te maken.
- Bied een discriminatietraining aan voor managers van organisaties om bij te dragen aan een inclusieve organisatiecultuur.
- Leer professionals door middel van deskundigheidsbevordering omgaan met discriminatie.
- Maak mannen en vrouwen bewust van ongelijke rolpatronen in relaties om andere problemen te voorkomen.
- Ondersteun mantelzorgers ook vanuit werkgevers. Zo kan overbelasting voorkomen worden en worden vrouwen gestimuleerd om op tijd te melden wanneer zij tegen overbelasting aanlopen.
- Bied proactieve ondersteuning voor gescheiden vrouwen in financiële problemen om ook vrouwen te bereiken die niet gewend zijn om hulp te vragen.
- Zet vrouw/man-emanipatie explicieter op de agenda bij professionals en burgers. Zo kan er geprofiteerd worden van de algemene bereidheid om rekening te houden met vrouw/man-emanipatie.

- Zorg voor normalisering van seksuele en genderdiversiteit in plaats van het benadrukken van opvallende 'lhbt-voorbeelden'.
- Ontwikkel een aanbod voor roze ouderen om ontmoeting en uitwisseling te faciliteren.
- Werk samen met lhbt-bewoners om seksuele diversiteit en genderdiversiteit bespreekbaar te maken.
- Zet ook in het verenigingsleven lhbt-emancipatie op de agenda. Zo kunnen verenigingen ook op dit gebied een positieve bijdrage leveren.

Inleiding

In alle veertien gebieden van de gemeente doet IDEM Rotterdam onderzoek naar wat er speelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie. Dit onderzoek is ook in Hoek van Holland uitgevoerd, en in deze rapportage worden de resultaten daarvan besproken.

We hebben een breed palet aan signalen verzameld die laten zien hoe integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie er in Hoek van Holland uitzien. Hiertoe hebben we professionals en andere actieve bewoners geïnterviewd. De resultaten van deze interviews zijn teruggekoppeld tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst, waardoor de signalen die we verzamelden zijn aangevuld. Zo krijgen we zicht op verschillende knelpunten en lacunes ten aanzien van de vier thema's, net zoals succesvolle voorbeelden die andere Rotterdammers kunnen inspireren.

Dit gebiedsbeeld is als volgt opgebouwd. In het volgende hoofdstuk worden de doelen en methode van dit onderzoek toegelicht. Vervolgens bespreken we per thema zowel de signalen die we hebben opgetekend als succesvolle voorbeelden die we tegen zijn gekomen. We plaatsen het beeld dat hieruit oprijst in de context van Rotterdamse feiten en cijfers, en het Gebiedsprogramma. Tot slot gaan we in op concrete aanknopingspunten voor professionals, betrokken bewoners, ondernemers en anderen om verder met de thema's in Hoek van Holland aan de slag te gaan.

Januari 2018

www.idemrotterdam.nl

Methodie

Behoeftinventarisatie

De behoefte-inventarisatie is een kwalitatief onderzoek waarmee IDEM Rotterdam signalen verzamelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie, en behoeften ten aanzien van deze vier thema's in kaart brengt. De behoefte-inventarisatie wordt in alle veertien gebieden van de gemeente Rotterdam uitgevoerd. In januari tot en met maart 2017 hebben we dit onderzoek in Hoek van Holland gedaan.

Centraal staat de vraag: wat speelt er op het gebied van integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie in Hoek van Holland? We letten bij het beantwoorden van deze vraag op de volgende deelvragen:

- Welke ontwikkelingen en gebeurtenissen in Hoek van Holland zijn van invloed op het gebied en zijn bewoners ten aanzien van de vier thema's?
- Tegen welke knelpunten en lacunes lopen bewoners en professionals aan zodra ze zich met één of meerdere van deze thema's bezighouden?
- Wat zijn succesvolle voorbeelden van activiteiten in Hoek van Holland op het gebied van de vier thema's?
- Welke behoeften leven er in Hoek van Holland om aan de slag te gaan met projecten die gaan over integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie?

Interviews en wijkbijeenkomst

In elk gebied spreken we in totaal met twaalf tot vijftien professionals en andere actieve bewoners. Deze interviews zijn geanonimiseerd. We streven naar een zo divers mogelijke groep gesprekspartners die zich bezighouden met uiteenlopende activiteiten, zoals vertegenwoordigers van welzijnsorganisaties, kunst- en cultuurorganisaties, religieuze instellingen, onderwijsinstellingen, jongerenwerk, wijkpolitie, ondernemers, buurt- en sportverenigingen, bewonersinitiatieven en gebiedscommissies.

Op basis van deze gesprekken hebben we een eerste impressie gekregen van wat er speelt in Hoek van Holland ten aanzien van de vier thema's. Vervolgens hebben we dit beeld teruggekoppeld aan een diverse groep professionals en actieve bewoners tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst. In kleinere tafelgesprekken hebben zij dit beeld en hun behoeften vervolgens nader besproken, waardoor de eerste analyse verder kan worden aangescherpt, aangepast en aangevuld.

Gebiedsbeeld

In dit gebiedsbeeld bundelen en analyseren we de uitkomsten van de interviews en de tafelgesprekken. Waar relevant worden de inzichten besproken in relatie tot bestaande Rotterdamse feiten en cijfers, het Gebiedsprogramma en het Uitvoeringsplan van het cluster Maatschappelijke Ontwikkeling in Hoek van Holland.

Het gebiedsbeeld heeft als doel om relevante partijen en geïnteresseerden binnen en buiten Hoek van Holland te informeren over wat er speelt ten aanzien van de vier thema's in het gebied. Knelpunten en lacunes worden duidelijk, net als succesvolle voorbeelden. Uiteindelijk leidt dit gebiedsbeeld tot

een inkleuring van al bestaande kwantitatieve gegevens over Hoek van Holland, en brengt het verdiepende kennis over hoe de vier thema's er op gebiedsniveau uit zien. Vervolgens kunnen professionals en bewoners op basis van deze informatie binnen en buiten Hoek van Holland projecten en samenwerkingen opstarten om met één of meerdere van de thema's aan de slag te gaan.

Integratie in Hoek van Holland

Integratie is geen eenduidige term. Verschillende mensen en organisaties bedoelen er uiteenlopende dingen mee. Sommigen gebruiken de term om te focussen op de sociale, economische of culturele situatie van mensen met een migratieachtergrond. Anderen wijzen erop dat integratie een collectief proces is, waarbij iedereen werkt aan de integratie van de samenleving als geheel. Weer anderen wijzen het gebruik van de term volledig af, omdat het bijdraagt aan een onnodig onderscheid.

Hoek van Holland heeft iets meer dan 10.000 inwoners. Er wonen relatief veel 50-plussers in Hoek van Holland. 13 procent van de bevolking heeft een migratieachtergrond, tegenover 49 procent in heel Rotterdam. Het aantal inwoners dat aangeeft dat etnische groepen goed met elkaar omgaan in de buurt is echter laag: 33% tegenover 46% in heel Rotterdam.

Enquête Wijkonderzoek Rotterdam 2015

Tegen de achtergrond van deze debatten benadert IDEM Rotterdam integratie als een koepelterm om te kunnen praten over onderwerpen die raken aan de verhoudingen tussen inwoners van de gemeente, over de situatie van nieuwkomers in de gemeente, en over tegenstellingen tussen personen en groepen waar mensen tegenaan lopen. Wij benaderen integratie daarmee vooral als een idee dat betrekking heeft op de samenleving als geheel.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van integratie in Hoek van Holland. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hoek van Holland beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over integratie

Hoek van Holland: kleine kern in de grote stad

Met zijn dorpse karakter en grote geografische, maar ook gevoelsmatige afstand tot de stad Rotterdam lijkt Hoek van Holland op de andere zogenaamde kleine kernen in de gemeente, Pernis en Rozenburg. De situatie van deze kernen is in 2015 door onderzoeksbureau Regioplan in kaart gebracht en in een rapport uitgebreid beschreven. Hierin wordt ook de Hoekse oriëntatie op het Westland (in tegenstelling tot op Rotterdam) benadrukt, waardoor Hoekenezen zich ook door de gemeente Rotterdam achtergesteld voelt. Dit zou volgens Regioplan tot een specifieke beleidsaanpak moeten leiden. Onder andere wordt voorgesteld om de inkoop van welzijnsvoorzieningen in samenwerking met de Westlandse gemeenten te regelen. Of die aanbeveling is opgepakt is niet bekend. Overigens wordt Hoek van Holland in het rapport, in tegenstelling tot de andere twee kernen, als een kern met veel vitaliteit en een positief toekomstbeeld beschreven. Dit komt onder andere door de aantrekkelijke woonomgeving, de gevarieerde arbeidsmarkt en bevolkingsgroei.

Dorpse karakter leidt tot sociale samenhang tussen bewoners, maar ook tot wantrouwen richting nieuwkomers

Bijna al onze gesprekspartners beschrijven Hoek van Holland als een dorpse samenleving die gekenmerkt is door grote sociale samenhang, een actief verenigingsleven, en een hoge mate aan sociale controle. Deze kenmerken worden direct en indirect in verband gebracht met het onderwerp integratie: de basis van het sociaal weefsel in het gebied bepaalt immers hoe verschillende bewoners met elkaar omgaan. Ook in het Gebiedsplan van de gebiedscommissie Hoek van Holland wordt de identiteit van Hoek van Holland als dorp benadrukt. Daarbij wijst de gebiedscommissie ook op de zelfstandige opstelling van Hoekenezen ten opzichte van Rotterdam: Hoekenezen “voelen zich vooral

inwoner van Hoek van Holland en pas in de tweede of derde plaats Rotterdammer". Die indruk wordt door onze gesprekspartners bevestigd.

Het dorpse karakter betekent volgens onze gesprekspartners dat bewoners elkaar kennen en elkaar ondersteunen. Zo werken zij geregeld samen in verenigingen en bestaat er in Hoek van Holland dus een vruchtbare bodem voor georganiseerde activiteiten. Zo zijn 31% van bewoners actief als vrijwilligers volgens het Wijkprofiel, tegenover 23% voor heel Rotterdam. Concrete voorbeelden van lokale betrokkenheid die genoemd worden zijn de Hoek Made Market, waarbij Hoekenezen hun eigen lokaal gemaakte producten kunnen verkopen, de jaarlijkse lampionnenoptocht (sinds 2017 Kerstparade) waar het hele dorp actief aan deel lijkt te nemen. Deze activiteiten worden aangehaald als voorbeelden van de organisatiekracht van Hoekse vrijwilligers.

Hoekenezen participeren meer dan gemiddeld: Hoek van Holland heeft een 'meedoen'-index van 132, in heel Rotterdam is dat 104. Deze index vat aspecten zoals betaald werk en studie, vrijwilligerswerk, mantelzorg, deelname aan culturele, religieuze en sportactiviteiten, en sociale contacten met vrienden, familie en burensamen. *Wijkprofiel Rotterdam 2016*

Ook los van georganiseerde activiteiten bevordert de alledaagse sociale samenhang het samenleven in het gebied. Gesprekspartners vertellen dat nieuwkomers snel worden opgenomen in de dorpse gemeenschap, bijvoorbeeld een Syrisch gezin dat een woning in Hoek van Holland kreeg toegewezen. Een organisatie die met cliënten in kwetsbare situaties werkt vertelt dat ook de lokale middenstand een positief controlerende rol speelt, bijvoorbeeld bij het beperken van de verkoop van alcohol aan mensen met een risico op verslaving. Een grote verbindende rol wordt ten slotte toegekend aan sportverenigingen in het gebied: sport wordt gezien als middel om mensen mee te laten doen in de Hoekse gemeenschap. Bijvoorbeeld door middel van de oprichting van een speciaal Pools voetbalelftal, of in de vorm van sociale activiteiten die door sportclubs worden georganiseerd.

Tegelijkertijd heeft het dorpse karakter echter ook zijn schaduwzijden. Zo leidt dezelfde samenhang die in sommige situaties aan sociale cohesie bijdraagt, in andere situaties tot uitsluiting van nieuwkomers en tot gesloten structuren. Onder nieuwkomers kunnen daarbij zowel bewoners met een migratieachtergrond gerekend worden als mensen die vanuit Rotterdam of omliggende gemeenten in Hoek van Holland zijn komen wonen. Volgens professionals is er sprake van een harde kern Hoekenezen die met veel argwaan kijkt naar invloeden 'van buitenaf'. Ondanks de net genoemde positieve voorbeelden slagen verenigingen er slechts gedeeltelijk in om nieuwkomers deelgenoot te maken van de bestaande sociale infrastructuur.

Sterke lokale verbondenheid is kans, maar wekt ook wantrouwen richting professionals op

De combinatie van positieve en negatieve uitwerkingen van het dorpse karakter op het gebied zijn ook terug te vinden in de alledaagse praktijk van professionals. In het Gebiedsprogramma wordt het grote lokale gevoel van verbondenheid geprezen en geïdentificeerd als kans. In de door ons gevoerde gesprekken en ook tijdens de IDEM wijkbijeenkomst blijkt dat professionals ook worstelen met de minder positieve kanten van de sterke sociale cohesie. Waar de ene professional van buitenaf zich snel en hartelijk ontvangen voelt en de korte lijnen tussen organisaties en instanties in het gebied waardeert, loopt de ander aan tegen wantrouwen jegens 'Rotterdamse' instellingen en initiatieven. Daarnaast is een van de vaak genoemde obstakels de sterk ontwikkelde schaamtecultuur in het gebied waardoor bewoners niet snel de stap naar hulpverlening zetten. Dit aspect wordt hieronder verder besproken (zie p. 15).

Beelden van integratie en bewustzijn verschillen

De interviews laten zien dat integratie als onderwerp niet expliciet bovenaan de maatschappelijke agenda staat in Hoek van Holland, maar wel indirect een rol speelt in de zorg en het welzijnswork in het gebied. Zo is de eerste reactie van gesprekspartners vaak dat integratie geen thema is dat in Hoek van Holland speelt, vanuit de veronderstelling dat integratie puur gericht is op nieuwkomers. Of zij gaan er vanuit dat integratie alleen van toepassing is op mensen met een migratieachtergrond, waarbij diverse gesprekspartners benadrukken dat er weinig bewoners met een migratieachtergrond in het gebied wonen. In vergelijking met het Rotterdamse gemiddelde is de bevolkingsopbouw inderdaad minder divers qua migratieachtergrond, maar het aandeel is wel hoger dan ingeschat: 5% van bewoners heeft een niet-westers migratieachtergrond, 8% van de bewoners heeft een westers migratieachtergrond. Het feit dat professionals na doorvragen wel degelijk met veel integratiegerelateerde signalen komen, laat zien dat het idee dat integratie geen thema is in het gebied ook met een gebrek aan kennis over bredere integratievraagstukken te maken heeft. Deze signalen worden hieronder verder toegelicht.

Uiteindelijk blijkt in veel van de gesprekken dat organisaties toch met onderwerpen die gerelateerd zijn aan een breed begrip van integratie bezig zijn, maar dit niet zo benoemen of aan andere onderwerpen relateren. De Protestantse kerk organiseert activiteiten en ondersteuning voor mensen die in armoede leven. Het wijkteam richt zich op het herkennen en waar mogelijk verhelpen van eenzaamheid. Het overbruggen van de afstand tussen jong en oud, met name gevoed door wederzijdse beelden en vooroordelen, staat op de agenda van verschillende organisaties, zoals bij de gebiedsorganisatie en de lokale welzijnspartners. Een kloof tussen arm en rijk wordt door sommigen benoemd als zorgwekkend. Anderen benoemen verschillen tussen de wijken, maar zien dit als een voor de hand liggend gegeven dat niet tot problemen leidt.

Slechts een enkele van de organisaties die we hebben gesproken werkt aan actieve 'outreach' naar bewoners met een migratieachtergrond. Het is dan ook niet duidelijk of deze groep Hoekenezen voldoende wordt bereikt door de aanwezige professionals. Er is daarbij een opvallend verschil tussen organisaties die bewust, rekening houdend met cultuur-sensitieve benaderingen en dit ook intern toepassen, en organisaties die aangeven dat zij vooral voor de Hoekse populatie zonder migratieachtergrond bereiken. De twee groepen die wel genoemd worden in het kader van integratie zijn de EU-migranten die in de kassen werken en vluchtelingen die een woning in Hoek van Holland toegewezen kregen. Hier gaan we hieronder verder op in.

Nieuwkomers: EU-migranten

In de context van de integratie van nieuwkomers refereren gesprekspartners aan twee groepen nieuwkomers: EU-migranten uit Oost-Europa en vluchtelingen die een woning in het gebied krijgen toegewezen.

Bijna alle gesprekspartners benoemen de aanwezigheid van arbeidsmigranten in het gebied. Deze groep bewoners werkt veelal in de kassen in het Westland. Uit de Monitor EU arbeidsmigratie 2015 van het onderzoeksbureau van de gemeente Rotterdam blijkt dat er in 2015 in totaal 272 EU migranten (zowel Oost- als Zuid-Europees) stonden ingeschreven in Hoek van Holland (met een totaal van 30.426 in heel Rotterdam). Het is echter bekend dat veel arbeidsmigranten niet zijn ingeschreven, waardoor het daadwerkelijk aantal waarschijnlijk hoger ligt. De groep wordt door onze gesprekspartners in Hoek van Holland omschreven als op zichzelf gericht, gericht op het werk en onzichtbaar. Er is weinig contact tussen de EU-migranten en de andere bewoners van Hoek van Holland, en ook professionals geven aan weinig zicht te hebben op de situatie van deze groep. De komst van een Poolse supermarkt (gerund door een niet-Poolse ondernemer) wordt als symbool gezien voor de duidelijke aanwezigheid van deze

groep in het gebied. Het gebrek aan contact met de EU-migranten wordt door de meeste gesprekspartners wel benoemd, maar niet geproblematiseerd. Omdat er geen concrete problemen of conflicten optreden, lijkt er volgens sommige professionals weinig noodzaak tot investering in deze groep.

Enkele andere gesprekspartners maken zich wel zorgen om de groep: de EU-migranten worden een “vergeten groep” genoemd. De algemene houding dat de groep geen aandacht behoeft zolang er geen problemen zijn, bevestigt dat beeld. Daarbij is de vraag of mensen zich tijdelijk of blijvend in Hoek van Holland vestigen een beslissende factor voor de gesprekspartners: voor degenen die blijvend in het gebied wonen is meer aandacht vanuit het maatschappelijk middenveld belangrijk, zeggen sommige professionals. Tegelijkertijd is de verwachting dat degenen die blijven hun weg in Hoek van Holland wel zullen vinden. Gezien het tegelijkertijd geconstateerde gebrek aan contact en inzicht in de situatie van de groep, is de onderbouwing van deze optimistische inschatting twijfelachtig. Het is bekend dat EU-migranten, juist door hun positie als tijdelijke arbeiders, vaak in kwetsbare posities verkeren: op het werk vindt soms uitbuiting plaats, hun huisvesting is soms onder de gangbare norm, en gezinnen krijgen niet altijd de ondersteuning die ze nodig hebben. Zolang de groep in Hoek van Holland vooral wordt gezien als groep ‘die niet voor problemen zorgt’, is er ook geen zicht op problemen waar de mensen zelf misschien tegenaan lopen. Enkele professionals signaleren dit gebrek aan inzicht in de situatie van deze groep, maar weten niet goed wie daar verandering in zou kunnen brengen.

Het Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) heeft een Staalkaart EU-migranten opgesteld, met goede voorbeelden op het gebied van registratie, informatie, taal, samenleven, werk en kinderen van EU-migranten. Bijvoorbeeld een specifiek informatiepunt voor EU migranten waar zij in eigen taal advies kunnen krijgen.
KIS, Staalkaart EU migranten, 2016

Gezien het tegelijkertijd geconstateerde gebrek aan contact en inzicht in de situatie van de groep, is de onderbouwing van deze optimistische inschatting twijfelachtig. Het is bekend dat EU-migranten, juist door hun positie als tijdelijke arbeiders, vaak in kwetsbare posities verkeren: op het werk vindt soms uitbuiting plaats, hun huisvesting is soms onder de gangbare norm, en gezinnen krijgen niet altijd de ondersteuning die ze nodig hebben. Zolang de groep in Hoek van Holland vooral wordt gezien als groep ‘die niet voor problemen zorgt’, is er ook geen zicht op problemen waar de mensen zelf misschien tegenaan lopen. Enkele professionals signaleren dit gebrek aan inzicht in de situatie van deze groep, maar weten niet goed wie daar verandering in zou kunnen brengen.

Een belangrijke uitzondering op het gebrek aan contact met deze groep bewoners is het initiatief vanuit voetbalclub HVC10 om een Pools voetbalelftal op te richten. Het gaat om een vriendenteam met leden tussen de 18-30 jaar die meedoen aan de reguliere competitie en in de vereniging zelf meedraaien als vrijwilligers. Het contact is tot stand gekomen via de werkgever van de spelers, die tegelijkertijd ook een sponsor is van de voetbalclub. Ondanks deze positieve ontwikkeling blijkt tijdens de IDEM wijkbijeenkomst dat de behoefte bestaat om meer te weten te komen over de situatie van de EU-migranten die in het gebied verblijven: hun leefsituatie, toekomstbeeld en ondersteuningsbehoeften.

Nieuwkomers: vluchtelingen

In Hoek van Holland wordt jaarlijks een aantal woningen beschikbaar gesteld aan vluchtelingen. Het gaat om kleine aantallen: in 2016 heeft de woningbouwvereniging twee gezinnen en drie alleenstaande vluchtelingen geplaatst. In het begin leidde de komst van vluchtelingen tot veel vragen van bewoners. Het wijkteam reageerde daar op middels voorlichtingen en het verstrekken van informatie. Naast een goede begeleiding door organisaties als Vluchtelingenwerk, de woningbouwvereniging, de kerk en het wijkteam laat de dorpsamenleving zich in deze context volgens de professionals van zijn beste kant zien: de gezinnen worden snel in de gemeenschap opgenomen en ondersteund bij het leren van de taal. In 2016 werd dit proces zelfs in een reportage door EenVandaag gevolgd waarbij de positieve opvang van het gezin werd benadrukt. Ook een discussie op de IDEM wijkbijeenkomst over een individueel gezin dat niet de juiste hulp kon vinden laat vooral zien hoe overzichtelijk de situatie is en hoe kort de lijnen tussen de relevante instanties zijn.

Taalaanbod sluit onvoldoende aan bij behoefte

In de context van zowel de EU-migranten als de vluchtelingen komt de Nederlandse taal ter sprake. Voor beide groepen, en ook voor een aantal andere bewoners met migratieachtergrond is het aanbod aan Nederlandse taallessen van belang. Het wijkteam verwijst mensen door naar taalaanbieders in de regio waar nodig. Onder andere de Protestantse kerk helpt vluchtelingen met individuele taallessen. Voor sommige groepen, met name de EU-migranten, is het taalaanbod niet toereikend. Omdat er in Hoek van Holland zelf geen lessen worden aangeboden, moet deze groep gebruik maken van het aanbod in Rotterdam of Naaldwijk. In de praktijk blijkt dat dit voor velen een (te) hoge drempel is, met name als men na het werk in de kassen nog een eind moet reizen om taallessen te volgen. Gezien het gebrek aan contact met deze groep is het zeker aan te bevelen om te investeren in het lokale taalaanbod. Dit zou dan afgestemd moeten zijn op de situatie van de groep. Gesprekspartners noemen het voorbeeld van lessen in de avond of in het weekend.

Oudere en jongere Hoekenezen vragen om aandacht

De bevolking van Hoek van Holland is gemiddeld ouder dan in de rest van Rotterdam. Er wonen relatief gezien meer 65-plussers (22% van alle Hoekenezen t.o.v. 15% in heel Rotterdam) en 40-64-jarigen (36% versus 31%). Er wonen beduidend minder 20-39-jarigen (21% versus 32%). Bovendien wordt verwacht dat de vergrijzing nog verder zal doorzetten. In het Gebiedsplan wordt in deze context dan ook gesproken over een "onevenwichtige bevolkingsopbouw". Voor onze gesprekspartners is dit reden om extra alert te zijn op de positie van jongeren, en daaraan gerelateerd op de verhoudingen tussen jong en oud in het gebied. Die verhoudingen kunnen namelijk nog weleens gekenmerkt worden door spanningen en irritaties, blijkt uit de gesprekken. Het gaat daarbij niet om concrete conflicten, maar met name om negatieve wederzijdse beelden en daaruit voortkomend wantrouwen. Terwijl de professionals dit duidelijk aangeven, komt dit gevoel overigens niet in het Wijkprofiel terug: daar zeggen 76% van de Hoekenezen dat oud en jong goed met elkaar omgaan in de buurt – meer dan in 2014 (69%) en beduidend meer dan in Rotterdam als geheel (53%).

Veel van de professionals wijst naar een groep jongeren die overlast veroorzaakt in de buurt van de zogenaamde Van Dam eenheden, al wordt niet duidelijk benoemd om wat voor overlast het gaat. Deels wordt hun aanwezigheid op zich al als intimiderend ervaren. Om de overlast te verminderen is een speciale jongerenwerker ingezet. Onze gesprekspartners benadrukken dat deze groep jongeren betrekkelijk klein is, maar dat zij wel het beeld van jongeren in het gebied bepalen. Dit wordt versterkt doordat er in het gebied geen plek is waar jongeren en ouderen contact met elkaar hebben: het Huis van de Wijk, LCC Hoekstee, wordt volgens betrokkenen met name gebruikt door ouderen, waardoor de jongeren juist gebruik maken van de buitenruimte. De neiging om de jongeren dan te betitelen als 'hangjongeren' is groot. Hier komt bij dat er daadwerkelijk een grote drank- en drugsproblematiek speelt onder jongeren in Hoek van Holland. In het Uitvoeringsplan MO 2015-2018 voor Hoek van Holland wordt daarom een programma alcohol en drugs op het terrein van jeugd aangekondigd.

In 2015 gaf 30% van de Hoekse jongeren tussen 13 en 16 aan in de afgelopen 4 weken aan *binge drinking* gedaan te hebben. In heel Rotterdam was dat slechts 14%.
Gezondheidsmonitor Jeugd 2015

De situatie van oudere Hoekenezen heeft volop de aandacht van professionals en gebiedscommissie in Hoek van Holland. Met name de vraag naar zorg en passende woningen waar op dit moment nog onvoldoende aan voldaan kan worden, is volgens diverse professionals een grote uitdaging. Ook digitale toegankelijkheid is een knelpunt. Enkele gesprekspartners wijzen erop dat de gemeente van haar inwoners vraagt om veel dingen zelf te regelen via internet, of in ieder geval om via internet het eerste contact te leggen. Met name voor oudere Hoekenezen is dit een hoge, en volgens de

gesprekspartners een onnodige, drempel. Voor velen is dit niet alleen een kwestie van vaardigheden, maar simpelweg een probleem als gevolg van ontbrekende apparatuur. In de praktijk moet de vraagwijzer mensen helpen om online zaken te regelen, wat de toegankelijkheid van gemeentelijke diensten in de weg staat.

Als antwoord op de geconstateerde afstand tussen oud en jong wordt onder andere een muziekprogramma ontwikkeld waarin beide groepen worden gestimuleerd om elkaar te ontmoeten. In het Gebiedsprogramma wordt bovendien aandacht besteed aan de ontwikkeling van een door vrijwilligers gerunde ontmoetingsplek voor de jeugd. Volgens de professionals in het gebied kunnen zowel jongeren als ouderen veel opsteken van intensiever contact. Op dit gebied zou Hoek van Holland het wiel niet opnieuw hoeven uit te vinden: in andere gebieden in Rotterdam zijn succesvolle initiatieven ontplooid die voor veel uitwisseling en contact tussen jongeren en ouderen hebben gezorgd. In Lombardijen wordt bijvoorbeeld het kookproject Lomba Kookt georganiseerd waarbij jongeren uit de buurt en bewoners van het verzorgingshuis samen koken. De Ouderen4daagse in Beverwaard brengt oudere deelnemers en jongere vrijwilligers bij elkaar.

Schaamte leidt tot verborgen armoede en eenzaamheid

Door de hoge mate aan sociale verbondenheid onder bewoners is er ook sprake van schaamte. Sociale professionals en vrijwilligers in het gebied zien dit als onderliggend probleem bij veel problemen en worstelen met de vraag hoe hiermee om te gaan. De schaamte wordt frequent in de context van verborgen armoede genoemd. Mensen die in armoede verkeren durven hier in Hoek van Holland niet over te praten. Onze gesprekspartners benoemen dit expliciet als een schaduwzijde van de dorpse samenleving die op andere momenten positief wordt benadrukt. De sociale druk zorgt er kennelijk voor dat problemen zoals armoede niet bespreekbaar zijn. Waar armoede op zich al een probleem is dat door de negatieve impact op mogelijkheden om te participeren de sociale cohesie in de weg staat, is het in combinatie met een sterke schaamte zeker een obstakel voor een vitale samenleving.

In Hoek van Holland heeft 35% een laag inkomen, in heel Rotterdam betreft dat 51%. 10% van Hoekenezen zegt moeilijk rond te kunnen komen. 0,4% zit in de schuldhulpverlening (tegenover 1% in heel Rotterdam).
Wijkprofiel Rotterdam 2016

Armoede wordt niet expliciet benoemd in het Gebiedsplan als speciaal aandachtspunt. Professionals bevestigen dat er op dit moment geen zicht is op de omvang van het probleem. Uit het Wijkprofiel komt Hoek van Holland als gebied met welvarende bewoners naar voren, al is ook duidelijk dat dit niet van toepassing is op de wijk Dorp & Rijn. De sociaaleconomische scheidslijnen tussen wijken worden weliswaar benoemd door onze gesprekspartners, maar niet als een factor die leidt tot aversie of conflict. Armoede lijkt dan ook met name op individueel niveau een rol te spelen. Juist deze tegenstelling, waarbij het in het algemeen goed gaat, maar op individueel niveau of voor sommige groepen slecht, kan echter een wrange bijmaak krijgen. Dit sluit aan bij de volgende conclusie uit het Regioplan rapport over de "kleine kernen": "de kern Hoek van Holland wordt steeds vitaler, waarbij de vraag is of dit op de lange termijn met of zonder de 'oorspronkelijke bevolking' gebeurt." Dat komt doordat Hoek van Holland een steeds populairder woongebied wordt, waardoor ook financieel sterkere groepen naar het gebied trekken. Terwijl het gebied over het algemeen daardoor welvarender wordt, geldt dat niet automatisch ook voor de mensen die er al wonen en nu al lastig rond kunnen komen. Hierdoor kan verdringing optreden.

De vraagwijzer en welzijnspartners proberen de omvang en aard van verborgen armoede nu wel beter in kaart te brengen. Mensen die in ieder geval een hoog risico lopen in het gebied zijn alleenstaande

ouders, mensen met een (lichte) psychische of verstandelijke beperking en bewoners met een lage opleiding. In het algemeen lopen in Rotterdam kinderen, alleenstaande ouders (met name moeders), gepensioneerden, mensen met een chronische ziekte of beperking en vluchtelingen een groter risico op armoede. Dit blijkt uit de Feitenkaart Armoede en Schulden van IDEM Rotterdam.

De professionals en betrokken vrijwilligers brengen de schaamte en de dorpse structuren ook in verband met het probleem van eenzaamheid, dat niet alleen bij oudere Hoekenezen een rol speelt maar ook bij jongere mensen vanaf 30 jaar. Volgens de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016 zijn 33% van de Hoekenezen in de leeftijdscategorie 19 t/m 64 jaar (matig tot zeer ernstig) eenzaam, en 42% van de 65plussers. Naast directe factoren zoals een scheiding die tot eenzaamheid kunnen leiden, verklaren onze gesprekspartners een deel van de eenzaamheid ook door 'groepjesvorming' in het dorp, gesloten sociale structuren met name bij ouderen en resulterende uitsluiting. Daarmee bedoelen zij het feit dat mensen erg gericht zijn op hun eigen, vaststaande vrienden- en kenniskringen die vaak al jarenlang uit dezelfde mensen bestaat. Hierdoor is het lastig voor een enkeling om aansluiting te vinden. In situaties waar mensen nieuwe sociale banden moeten opbouwen, bijvoorbeeld omdat zij nieuw zijn in het gebied of als gevolg van een echtscheiding, zijn er weinig aanknopingspunten of ingangen. Met andere woorden: ondanks en soms juist vanwege de grote sociale samenhang vallen sommige Hoekenezen buiten de boot.

In Hoek van Holland wonen bovengemiddeld veel personen met zogenaamde 'groene' en 'gele' leefstijlen. Dat betekent dat er veel belang wordt gehecht aan sociale contacten, aan de eigen sociale kring, en minder aan carrière en onafhankelijkheid.
Wijkprofiel Rotterdam 2016

Laagdrempeligheid en samenwerking bevorderen bereik van hulpverlening

De schaamte en de groepjesvorming bij elkaar belemmeren de hulpverlening in het gebied. Zo constateert men dat personen die in de problemen zitten pas op het allerlaatste moment aan de bel trekken bij instanties. Mensen die toch al niet geneigd zijn om hulp te zoeken ('zorgmijders'), worden nog eens extra tegengehouden door schaamte en angst voor roddel. Voor hulpverlenende instanties is laagdrempeligheid dan ook een belangrijk aandachtspunt dat onder andere terugkomt in het Gebiedsplan. Die laagdrempeligheid moet echter rekening houden met de "privacy gevoeligheid binnen de dorpse samenleving". Ook vindbaarheid is een belangrijk aandachtspunt. Volgens het Wijkprofiel is de bekendheid van bewoners met maatschappelijke diensten hard achteruitgegaan in de afgelopen jaren: dit betreft onder andere de Vraagwijzer (van 76% bekendheid in 2014 naar 53% in 2016), het steunpunt Mantelzorg (van 86% naar 76%), het Centrum voor Jeugd en Gezin (van 90% naar 80%).

Zoals ook bij andere problemen kunnen organisaties zoals de kerken en verenigingen hierin een positieve rol spelen: mensen vinden het soms makkelijker om bijvoorbeeld naar het inloopsprekuur van de kerk te gaan dan om 'officieel' hulp te zoeken. Wat daarbij ook helpt is het feit dat de informele lijnen tussen de organisaties kort zijn. Zo verwijst de voedselbank mensen bijvoorbeeld door naar het spreekuur van de Protestantse Kerk, waar een speciale pastorale werkgroep is opgericht om mensen met psychische klachten te helpen. Die groep kan ook weer doorverwijzen naar professionele hulpverlening. Inmiddels is ook afgesproken dat een maatschappelijk werker aanwezig is op het open inloopsprekuur om een beeld van de problematiek te krijgen.

Op het gebied van eenzaamheid zijn veel organisaties actief, waaronder de woningbouwvereniging, de welzijnsorganisatie, Humanitas en de voetbalclub: het gaat om activiteiten zoals een bridgeclub, een wijkrestaurant (gepland) en andere ontmoetingsactiviteiten. Het aspect van groepjesvorming leidt er volgens gesprekspartners echter toe dat vaak dezelfde mensen op activiteiten afkomen, waardoor

sommige mensen nog steeds niet bereikt worden en de sociale structuren bovendien niet worden doorbroken. Hierdoor twijfelt men aan de effectiviteit van de activiteiten.

Discriminatie in Hoek van Holland

Discriminatie is het maken van ongeoorloofd onderscheid tussen mensen en groepen op basis van een kenmerk dat in een specifieke situatie niet van belang is. Voorbeelden van zulke kenmerken zijn huidskleur, seksuele oriëntatie, handicap of leeftijd. Dit is de werkdefinitie van discriminatie die antidiscriminatiebureaus in Nederland hanteren.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van discriminatie in Hoek van Holland. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hoek van Holland beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

26% van de Rotterdammers maakte discriminatie mee in 2016. (Omnibusenquête 2016)

17% van de Rotterdammers maakt discriminatie mee in en buiten de eigen buurt. Dit geldt voor 8% van de Hoekenezen. (Enquête Wijkonderzoek 2015)

Signalen over discriminatie

Homogene bevolking leidt tot angst voor het onbekende

De relatief homogene bevolkingsopbouw van Hoek van Holland betekent dat mensen in de praktijk weinig in aanraking komen met groepen die zij als 'anders' bestempelen. Volgens verschillende gesprekspartners is er dan ook sprake van een ongegronde maar wijdverspreide angst voor het onbekende, voor anderen of buitenstanders. Deze angst wordt gevoed door beelden die mensen zien op televisie en sociale media. Concreet uit zich dit in angst voor moslims, Marokkaanse-Nederlanders en zogenaamde islamisering. Toen er een discussie was over de mogelijke inrichting van een asielzoekerscentrum in Hoek van Holland, heeft zich deze angst volgens enkele gesprekspartners ook vertaald naar een duidelijk xenofob sentiment, nog voordat er überhaupt een enkele vluchteling gesignaleerd was in het dorp. Dat uitte zich met name in een uiterst kritische en gesloten houding bij sommige bewoners.

In het Wijkprofiel kunnen we dit signaal van de professionals ook terugzien: ondanks het feit dat er veel minder mensen met een migratieachtergrond in Hoek van Holland wonen dan in de rest van de gemeente Rotterdam, scoort Hoek van Holland opvallend laag op het aandeel bewoners dat vindt dat mensen zonder en mensen met een migratie-achtergrond goed met elkaar omgaan in de buurt (43% tegenover 53% gemiddeld), en het aandeel bewoners dat vindt dat etnische groepen goed met elkaar omgaan (33% tegenover 46% gemiddeld). In de context van de signalen van de professionals is het aannemelijk dat deze lage scores geen reflectie zijn van de daadwerkelijke situatie in het gebied, maar eerder zijn gestoeld op algemene beelden en vooroordelen onder de bevolking.

De professionals geven overigens aan dat er een verschil is tussen de onderliggende attitude van bewoners en hun gedrag: de vluchtelingengezinnen die uiteindelijk gevestigd werden in het gebied zijn juist goed door de gemeenschap opgenomen. Misschien speelt daarbij mee dat het ontvangen van enkele gezinnen van een andere orde is dan het inrichten van een azc. Een grotere verandering zou misschien minder geruisloos gaan. Het laat wel zien dat bewoners bereid zijn om hun vooroordelen op individueel niveau te overbruggen. Des te meer benadrukken professionals zij het belang van aandacht voor het wegnemen van de angst voor het onbekende. Dit kan door ontmoeting tussen bevolkingsgroepen te faciliteren. Dat wordt op dit moment niet actief gedaan.

Kennisplatform Integratie en Samenleving (KIS) adviseert burgerinitiatieven om actief de straat op te gaan, laagdrempelige activiteiten te organiseren en samen te werken met sleutelfiguren om diversiteit te bevorderen. Dit geldt ook voor verenigingen.

KIS (2016), Inclusie bij burgerinitiatieven

Ook de vrijwilligersorganisaties in het gebied kenmerken zich door weinig diversiteit en inclusie. Zo worden de meeste besturen van vrijwilligersorganisaties volgens onze gesprekspartners gerund door oudere Hoekenezen (vaak mannen) zonder migratieachtergrond die slechts in beperkte mate open staan voor vernieuwing van de kant van jongere leden of bewoners met een migratieachtergrond. Of het onwil is of onkunde in het bereiken van andere groepen, kan op basis van onze gespreksronde niet gezegd worden. Wel kunnen organisaties en besturen actief werken aan een inclusievere cultuur. Hier liggen dus nog veel mogelijkheden voor organisaties in Hoek van Holland.

Professionals met hoofddoek of migratieachtergrond worden gediscrimineerd

Naast de signalen over uitsluiting als gevolg van vooroordelen en groepsdynamiek komen er ook gevallen van expliciete discriminatie ter sprake. Deze incidenten gaan veelal over moslims of mensen met een migratieachtergrond die gediscrimineerd worden. Opvallend is het feit dat het in verschillende gevallen organisaties betreft die klachten krijgen van klanten of cliënten over medewerkers met een (zichtbaar) moslim- of migratieachtergrond. Zo vertelt een medewerker van een zorgorganisatie dat een hoofddoek dragende collega niet werd geaccepteerd door haar cliënten. Een medewerker van een andere organisatie laat weten dat er zelfs een formele klacht bij de organisatie binnen kwam toen een collega met een hoofddoek tijdelijk bij de organisatie kwam werken.

Bovendien blijkt dat een van de organisaties zelfs meegaat in de discriminatie door cliënten door bij het uitzendbureau aan te geven dat er liever geen uitzendkrachten die zichtbaar 'anders' zijn worden aangenomen. Het uitzendbureau gaat hier kennelijk mee akkoord. Ook al gebeurt dit vanuit de bedoeling om conflict te mijden en de uitzendkrachten te beschermen, is hier toch duidelijk sprake van arbeidsmarkt-discriminatie en handelen zowel het uitzendbureau als de zorgorganisatie in strijd met Algemene wet gelijke behandeling. De last wordt daarbij bij de gediscrimineerde gelegd in plaats van de discriminatie door cliënten te adresseren. De organisatie heeft hier de kans heeft om discriminatie bespreekbaar te maken. Dit kan geformaliseerd worden in beleid, en in ieder geval aangegrepen worden om de sociale acceptatie van 'anderen', in dit geval moslims, te vergroten. Het mijdingsgedrag van de organisatie duidt erop dat er niet snel aan een proactieve aanpak van dit soort voorvallen wordt gedacht. Er bestaat dan kennelijk ook een kennislacune en een gebrek aan bewustzijn van wat organisaties kunnen doen om discriminatie tegen te gaan.

Discriminatie door uitzendbureaus is een veel voorkomend verschijnsel, blijkt uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). In een experiment uit 2012 gingen maakten sollicitanten met een migratieachtergrond duidelijk minder kans op een baan via een uitzendbureau dan sollicitanten zonder migratieachtergrond. Uit ander onderzoek blijkt dat uitzendbureaus vaak meegaan met discriminerende verzoeken van opdrachtgevers.
SCP, Op achterstand, 2012

Als burgers over elkaar klagen, wordt dat ook weleens versterkt door een discriminerende ondertoon. Ruzies tussen Hoekenezen met en zonder migratieachtergrond monden snel uit in racisme volgens een professional die veel klachten over buurtbewoners te zien krijgt. Het gaat dan met name om witte Hoekenezen die zich op een racistische manier uitlaten over Oost-Europese bewoners, of over Hoekenezen met een migratieachtergrond. De oorspronkelijke klacht (bijvoorbeeld over overlast) wordt dan negatief gekoppeld aan de afkomst van de veroorzaker, bijvoorbeeld door racistische scheldwoorden te gebruiken. Volgens de gesprekspartner worden ruzies tussen Hoekenezen zonder

migratieachtergrond eerder onderling opgelost, terwijl bij betrokkenheid van inwoners met migratieachtergrond sneller naar een officiële instantie, zoals de politie, welzijnswerk of de woningbouwcorporatie wordt gestapt. Zo lijkt de migratieachtergrond al bij voorbaat reden om niet met een persoon in gesprek te gaan naar aanleiding van een conflict.

Terwijl een aantal professionals dus zelfs heel concrete voorbeelden van discriminatie kan noemen, staat het onderwerp niet expliciet op de agenda van de gebiedscommissie en is het niet vermeld in het Gebiedsplan. Bij sommige professionals is ook sprake van gelatenheid ten opzichte van discriminatie: het idee dat dit 'erbij hoort in een dorp' wordt breed gedragen. Het voorbeeld van de organisatie die zelf via een uitzendbureau discrimineert geeft ook te denken. Er zijn dus voldoende aanknopingspunten om discriminatie actiever te agenderen in het gebied. Vanuit de gemeente Rotterdam is RADAR de lokale antidiscriminatievoorziening, maar ook andere organisaties kunnen hier een rol in spelen.

Hoek van Holland loopt voorop op het gebied van fysieke toegankelijkheid

Waar digitale toegankelijkheid een zorgpunt van professionals is, kan Hoek van Holland zich op het gebied van fysieke toegankelijkheid gerust een goed voorbeeld noemen. Diverse organisaties, van gemeente, horeca-ondernemers tot de woningbouw, hebben veel geïnvesteerd in het toegankelijk maken van het gebied. Vrijwel alle openbare voorzieningen, inclusief het strand, zijn toegankelijk voor mensen met een beperking. Hier hebben niet alleen mensen met een beperking, maar ook bijvoorbeeld ouderen of ouders met kinderwagens, baat bij.

Toegankelijkheid is ook een speerpunt geweest in de aanbesteding van het welzijnswerk, en wordt als

Het doel van het VN-verdrag handicap is het bevorderen, beschermen en waarborgen van de mensenrechten van mensen met een beperking. Uit het verdrag vloeien verplichtingen voort voor gemeenten, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Het College voor de Rechten van de Mens houdt toezicht op de implementatie van het verdrag.

prioriteit gezien bij de modernisering van het huis van de wijk. Zowel individuele vragen om aanpassing als een structurele lobby vanuit belangenorganisaties en het kader vanuit het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking hebben bijgedragen aan een succesvolle aanpak. Uit de gesprekken met professionals blijkt dat er een breed gedragen gevoel van trots bestaat op wat er op dit gebied is bereikt, zowel onder professionals als onder bewoners. Dit laat zien dat een onderwerp als toegankelijkheid zelfs een

onderdeel van de identiteit van een gebied als Hoek van Holland kan worden.

Vrouw/man-emancipatie in Hoek van Holland

Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Het idee is dan dat iemand niet beperkt mag worden door anderen in zijn of haar zelfstandigheid en vrijheid. Tegelijkertijd is er aandacht nodig voor de sociale, economische en culturele context waarin een persoon verkeert. Dit betekent dat emancipatie niet voor iedereen hetzelfde hoeft te betekenen.

Vrouw/man emancipatie gaat onder andere over het bestrijden van ongelijkheden tussen vrouwen en mannen. Een voorbeeld daarvan is het feit dat vrouwen minder betaald worden voor hetzelfde werk als mannen. Of dat er vrouwen veel vaker niet in leidinggevende posities geplaatst worden. De gemeente Rotterdam heeft veel aandacht voor de economische zelfstandigheid van vrouwen. Bij mannenemancipatie kan er gedacht worden aan het aanpakken van agressiviteit en machogedrag, die vaak samenhangen met bepaalde opvattingen over mannelijkheid. Ook kan het gaan over het bespreekbaar maken van emoties, seksualiteit en eigen behoeften en grenzen.

30% van de Rotterdamse vrouwen voelt zich onveilig in de eigen buurt. Dit geldt voor 20% van de mannen. (Gemeente Rotterdam, 2013. *Staat van emancipatie*)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van vrouw/man-emancipatie in Hoek van Holland. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hoek van Holland beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over vrouw/man-emancipatie

Rolverdeling tussen mannen en vrouwen belemmeren de emancipatie

De rolverdeling tussen mannen en vrouwen in Hoek van Holland in het huishouden en op de arbeidsmarkt wordt door onze gesprekspartners veelal “traditioneel” genoemd. Daarmee doelen zij op het feit dat vrouwen vaker parttime en in Hoek van Holland werken, terwijl mannen meestal fulltime werken en buiten Hoek van Holland. Daarnaast nemen vrouwen het meeste werk in het huishouden op zich. Volgens de professionals heeft dit niet (meer) te maken met objectieve verschillen in opleidingsniveau of competenties, maar spelen verwachtingspatronen (bij mannen én vrouwen) een grote rol als onderliggende factor. Het idee dat vrouwen zich aanpassen aan hun man wordt volgens onze gesprekspartners breed gedragen in de Hoekse gemeenschap. Dit wijst op structurele ongelijkheid wat op zichzelf al een drempel voor de emancipatie is. Bovendien liggen deze rolpatronen ten grondslag aan diverse andere knelpunten waar met name vrouwen in Hoek van Holland tegenaan lopen. Deze deels afgeleide knelpunten komen hieronder aan de orde.

Mantelzorgers zijn vaak vrouw en overbelast

Een van de onderwerpen waar de rolverdeling nadelig uitpakt voor vrouwen is de situatie van mantelzorgers in Hoek van Holland. De professionals en vrijwilligers kunnen zowel uit eigen ervaring als vanuit een professioneel overzicht veel signalen geven van vrouwen die naast hun werk veel tijd en energie aan de zorg voor een familielid besteden, en hierdoor vaak overbelast zijn. Vrouwen zijn veel vaker mantelzorger dan mannen, en ze zien het mantelzorgen, door de eerder beschreven verwachtingspatronen, ook nog eens als een vanzelfsprekendheid. Dat betekent ook dat er weinig ruimte is om aan te geven wanneer de druk te

20% van de Hoekenezen verricht mantelzorg, tegenover 15% in heel Rotterdam. *Wijkprofiel Rotterdam*

veel wordt: een van onze gesprekspartners geeft aan dat vrouwen vaak pas op het allerlaatst aangeven wanneer zij door de combinatie van werk en mantelzorg overbelast zijn.

In Rotterdam is meer dan 60% van de mantelzorgers vrouw. Van hen is 71% overbelast.

OBI (2014), Mantelzorgers in Rotterdam 2007-2013

Door de vergrijzende bevolking in Hoek van Holland staat het onderwerp mantelzorg wel op de agenda van zorg- en welzijnsinstellingen in het gebied. Gezamenlijk wordt de Dag van de Mantelzorg georganiseerd waar mantelzorgers tips, advies en waardering krijgen voor hun inzet. Toch twijfelt een van onze gesprekspartners of er voldoende gedaan wordt om mantelzorgers te ondersteunen: het onderwerp moet ook vanuit werkgevers geagendeerd worden, en vrouwen moeten in staat worden gesteld om op tijd ondersteuning aan te vragen. Ook het aspect van de zorgverdeling tussen mannen en vrouwen zou besproken moeten worden. Dezelfde gesprekspartner vertelt dat vrouwen hun mantelzorgtaken als vanzelfsprekend zien, terwijl de mannen meer respect krijgen omdat zij het betaalde werk doen.

Scheidingen maken vrouwen kwetsbaar

Diverse gesprekspartners benadrukken het hoge percentage scheidingen in Hoek van Holland: volgens een van de professionals eindigt 1 op de 3 huwelijken in Hoek van Holland in een scheiding. Landelijk is het echtscheidingspercentage volgens het Centraal Bureau voor de statistiek met 39% zelfs nog hoger, maar dat neemt niet weg dat de gevolgen van de scheidingen voor Hoek van Holland groot zijn. De oorzaak van de vele scheidingen is niet bekend, maar de gevolgen zijn wel zichtbaar. Met name de

In 2016 waren er 385 eenouderhuishoudens in Hoek van Holland (*Basisregistratie Personen*). In 2014 had 19% van de kinderen tussen 0 en 11 in het gebied een scheiding van ouders meegemaakt. In heel Rotterdam was dit 12%. Voor de 13 tot 16-jarigen was dit 17%, en gemeentebreed 24%.

Gezondheidsmonitor Jeugd en Gezondheidsmonitor Kinderen

Hoekse vrouwen komen vaak in een lastige positie terecht na een scheiding omdat ze, als gevolg van de net besproken rolverdeling, niet financieel onafhankelijk zijn. Het kan betekenen dat zij op zoek moeten gaan naar (aanvullend) werk, wat niet altijd een realistische optie is, zeker niet wanneer zij ook zorgdragen voor kinderen, ouders of andere familieleden. Voor veel vrouwen betekent een scheiding daarmee een reëel risico op armoede.

Het gaat volgens onze gesprekspartners met name om moeders tussen de 30 en 50 jaar, zowel met als zonder migratieachtergrond. Naast financiële zorgen kan ook hier overbelasting door de combinatie van zorgtaken en werk de kop opsteken. De meeste van deze vrouwen zijn niet gewend om hulp te zoeken voor hun problemen, omdat zij voor de scheiding vaak niet aangewezen waren op hulp. In combinatie met de schaamtecultuur in Hoek van Holland is dit een hoge drempel. Organisaties als de vraagwijzer moeten niet alleen informatie verstrekken over de beschikbaarheid van hulp, maar deze vrouwen ook zo ver krijgen dat zij bereid zijn om hulp aan te nemen. Aan de preventieve kant betekent deze situatie dat sociale professionals in het gebied oog moeten hebben voor ongelijkheden in relaties en waar mogelijk moeten kunnen aansturen op de onafhankelijke ontwikkeling van partners in een relatie.

Huiselijk geweld is gerelateerd aan ongelijkheid man/vrouw

Ook al rapporteren Hoekenezen minder vaak slachtoffer te zijn van huiselijk geweld dan andere bewoners van de gemeente Rotterdam, het wijkteam en specifiek de welzijnspartners komen vaker incidenten van huiselijk geweld in het gebied tegen. Zoals vaak het geval is bij huiselijk geweld, ligt een

combinatie van problemen ten grondslag aan het geweld. Onze gesprekspartners noemen financiële druk als trigger, in combinatie met alcohol of een drugsverslaving. Psychische kwetsbaarheden bij dader of slachtoffer kunnen geweld in de hand werken. Ook ongelijkheid tussen man en vrouw in relaties wordt door de gesprekspartners gekoppeld aan een hoger risico op huiselijk geweld. Meestal zijn de daders mannen, zowel met als zonder migratieachtergrond. Er zijn geen klachten over de signaleringscapaciteit in het gebied; wel gaan de contacten met Veilig Thuis vaak traag waardoor er nu gewerkt wordt aan het aanwijzen van één contactpersoon voor het gebied om het contact te versnellen.

2,5% van de Hoekenezen tussen 19 en 65 jaar was in de afgelopen 5 jaar slachtoffer van huiselijk geweld. In heel Rotterdam was dit 3,5%.
Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016

Professionals houden impliciet rekening met man-vrouw verschillen

Terwijl veel gesprekspartners aangeven dat zij zich niet bezighouden met man/vrouw-emancipatie, geven zij zelf opvallend genoeg enkele concrete voorbeelden waaruit wel degelijk enige gendersensitiviteit blijkt:

- De woningbouwcorporatie geeft bijvoorbeeld aan dat zij proberen om niet alleen mannen maar ook vrouwen te betrekken bij problemen met huurachterstand, om te voorkomen dat de man de situatie geheimhoudt tegenover zijn gezin waardoor de vrouw er pas achterkomt op het moment dat de situatie niet meer te controleren valt.
- Zorgorganisaties signaleren dat oudere mannen minder vaak deelnemen aan sociale activiteiten dan vrouwen en verkennen de mogelijkheden om een passender aanbod voor deze groep Hoekenezen te ontwikkelen.
- In sportclubs wordt de oprichting van vrouwen- en meidenteams gestimuleerd, en krijgen meiden bijvoorbeeld door middel van een vriendinnendag extra aandacht.

Volgens kennisinstituut Atria betekent gendersensitief het "voldoende rekening houden met de verschillende rollen, wederzijdse verwachtingen en afhankelijkheden van mannen en vrouwen."

Atria (2016), Aandacht voor gender maakt de aanpak van huiselijk geweld effectiever

Deze voorbeelden laten zien dat er op diverse plekken draagvlak is voor beleid en activiteiten gericht op de bevordering van de emancipatie van zowel vrouwen als mannen. Een meer gerichte aanpak zou de opbrengst van de losse activiteiten kunnen verhogen door emancipatie ook expliciet op de agenda te zetten bij professionals en burgers in Hoek van Holland.

Lhbt-emancipatie in Hoek van Holland

Naast vrouw/man-emancipatie houdt IDEM Rotterdam zich bezig met lhbt-emancipatie. Lhbt-emancipatie heeft te maken met seksualiteit en genderdiversiteit. Seksualiteit gaat over tot wie je seksueel aangetrokken voelt of op wie je verliefd wordt. Vrouwen die op vrouwen vallen kunnen zich identificeren als lesbisch en mannen die op mannen vallen als homo. Ook zijn er mensen die op personen van beide geslachten vallen, en zij kunnen zichzelf dan biseksueel noemen. De 't' in lhbt-emancipatie verwijst naar trans*personen. Het gaat dan bijvoorbeeld om personen die als meisje worden geboren, maar eigenlijk liever een jongen zijn. Dit noemen we een transgender-identiteit. Aan deze identiteit kunnen verschillende vervolgstappen worden gegeven. Sommige mensen passen hun kleding aan, anderen veranderen hun naam en weer anderen laten een geslachtsaanpassende operatie uitvoeren. Er zijn ook mensen die zich geen man en ook geen vrouw voelen, of juist allebei, of er ergens tussenin. Al deze vormen van genderidentiteit benoemt IDEM Rotterdam met de paraplueterm trans*. Een kernelement hiervan is dat er meer genderidentiteiten bestaan dan enkel 'man' of 'vrouw'.

4% tot 7% van de mensen is lhb, afhankelijk van de vraagstelling in Nederlandse bevolkingsonderzoeken.
(SCP, 2016. *LHBT-Monitor*)

0,6% van de mannen en 0,2% van de vrouwen in Nederland geeft aan zich ambivalent te voelen over hun genderidentiteit.
(SCP, 2012. *Worden wie je bent*)

Ook hier geldt dat emancipatie een brede term is, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Bij lhbt-emancipatie praten we dan over (on)mogelijkheden voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en trans* mensen om hun leven naar eigen inzicht in te richten. Net zoals bij vrouw/man-emancipatie kan de invulling die aan die vrijheid wordt gegeven afhangen van de specifieke sociale, economische of culturele context waarin een persoon zich bevindt. Zo vinden sommige lhbt-personen het heel belangrijk om open te zijn over hun seksuele of genderidentiteit naar iedereen, terwijl anderen ervoor kiezen om bijvoorbeeld met vrienden er wel vrijelijk over te praten maar liever niet met collega's of familie.

25% van de lhb's in Rotterdam-Rijnmond vindt de straten in hun gemeente niet veilig. 14% van de lhb's in deze regio vindt de straten in hun eigen woonomgeving niet veilig.
(RADAR, 2009. *Roze is overal*)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van lhbt-emancipatie in Hoek van Holland. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Hoek van Holland beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over lhbt-emancipatie

Gesprekken leveren tegenstrijdig beeld van lhbt-acceptatie in Hoek van Holland

Uit de gesprekken ontstaat geen eenduidig beeld over de acceptatie van seksuele en gender diversiteit in Hoek van Holland. Hetzelfde is van toepassing op de betrokkenheid van professionals bij het onderwerp. Bijna alle gesprekspartners benoemen de aanwezigheid van een (klein) aantal homoseksuele en trans* personen in het dorp als teken van acceptatie. Over deze kleine maar kennelijk zichtbare groep wordt in positieve, maar ook licht stigmatiserende termen gesproken: ze worden gezien als 'lieve jongens', 'super homo's', die overigens 'netjes zijn getrouwd'. Ook is de vraag of de aanwezigheid van een dergelijke groep daadwerkelijk als symbool voor acceptatie gezien kan worden. Seksuele en gender diversiteit wordt hierbij gepositioneerd als een zichtbare uitzondering op

de regel in plaats van een alledaags verschijnsel in de samenleving. Opvallend is bijvoorbeeld ook dat er in deze context niet over lesbische vrouwen wordt gesproken. Zij zijn kennelijk minder zichtbaar en lenen zich daardoor minder goed als voorbeeld.

Bij verdere navraag naar lhbt-vraagstukken in Hoek van Holland laat een deel van onze gesprekspartners weten dat de afwezigheid van signalen de conclusie toelaat dat er geen ernstige problemen zijn op dit gebied. Een enkele keer wordt er gezegd dat homoseksualiteit weliswaar een taboeonderwerp is, maar dat Hoek van Holland desondanks een veilige plek voor lhbt-personen is. In het Gebiedsplan wordt geen aandacht besteed aan lhbt-emancipatie of aanverwante onderwerpen. De signalen die bij andere professionals binnenkomen laten echter zien dat er wel degelijk meer aandacht aan seksuele en gender diversiteit besteed zou kunnen worden.

90% van Rotterdammers zeggen dat lesbische vrouwen en homoseksuele mannen hun leven moeten kunnen leiden zoals ze dat zelf willen. Lhbt personen trekken dit cijfer in twijfel, omdat zij in het dagelijks leven nog veel intolerantie tegenkomen. Dat wijst op een verschil tussen (wenselijke) norm en daadwerkelijke attitudes.
Gemeente Rotterdam, Omnibusenquête 2016

Hoekse lhbt's kampen met vooroordelen, uitsluiting en eenzaamheid

Uit de gesprekken blijkt namelijk dat er onder de oppervlakte toch meer problemen spelen. In sommige gevallen wenden lhbt-personen zich tot professionals om hulp te vragen voor een algemeen vraagstuk, bijvoorbeeld financiële problemen, en blijkt pas na een tijdje dat zij ook tegen knelpunten aanlopen die te maken hebben met hun seksuele oriëntatie. Het feit dat zij hier pas open over zijn nadat zij vertrouwen hebben opgebouwd met de hulpverlener laat zien dat sommige problemen niet direct zichtbaar zijn. Het gaat in de concrete gevallen aan de ene kant om algemene moeilijkheden om sociale contacten op te doen. Aan de andere kant hebben de lhbt-personen ook moeite om in sociale contacten open te zijn over hun seksuele oriëntatie. Dit kan leiden tot eenzaamheid, voortkomend uit het gevoel niet zichzelf te kunnen zijn.

Professionals nemen soms ook homofobie en intolerantie onder de algemene Hoekse bevolking waar. In het kader van een project georganiseerd door welzijnspartners waarbij bewoners werden gestimuleerd om met elkaar in gesprek te gaan over verschillende onderwerpen, werd duidelijk dat jongeren niet bereid waren om met lhbt-personen te praten. Na aandringen vond het gesprek wel plaats, zonder conflict. Of dit voor meer begrip gezorgd heeft, is niet duidelijk. Een andere organisatie organiseerde een training over lhbt-vraagstukken, maar kon hiervoor geen deelnemers vinden. Juist ook over de eerder genoemde, zeer zichtbare groep lhbt-Hoekenezen bestaan er veel vooroordelen volgens een gesprekspartner.

Waar de meerderheid van onze gesprekspartners niet actief is op het thema lhbt-emancipatie en ook denkt dat dit onderwerp niet speelt in Hoek van Holland, bestaat er bij sommige professionals wel de wens om meer te doen op dit gebied. Een van de geïnterviewde professionals heeft dan ook plannen om dit thema vaker bespreekbaar te maken in diverse kringen.

Roze ouderen krijgen (te) weinig aandacht

Ondanks de breed gedragen nadruk op de situatie van oudere Hoekenezen, krijgt de subgroep roze ouderen weinig aandacht in Hoek van Holland. Ook hier zijn er echter tegenstrijdige verhalen over de noodzaak aan expliciete (beleids-)aandacht. Volgens een gesprekspartner zijn er simpelweg geen roze ouderen in Hoek van Holland, omdat deze groep al in jonge jaren vanuit het dorp naar de stad is vertrokken. Daardoor is er ook geen behoefte bij oudere Hoekenezen om over seksuele diversiteit te praten. Een andere professional ontvangt juist wel signalen van roze ouderen die moeite hebben open te zijn over hun seksuele oriëntatie. Met name wanneer hun partner overlijdt, kan deze groep in een geïsoleerde situatie belanden. Door de dorpse structuren die ook verweven zijn met de hulpverlening, in de zin dat mensen elkaar (vaak al vele jaren) kennen, is het moeilijk voor roze ouderen om open te zijn over hun problemen.

In de Roze Ouderen Salons krijgen lhbt-ouderen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten en ervaringen te delen. Salons worden georganiseerd in zorginstellingen of buurthuizen. Ze dragen positief bij aan het welbevinden van roze ouderen.

Deze groep Hoekenezen kan veel profijt hebben bij activiteiten die het gesprek over seksuele en gender diversiteit bevorderen en die tot contact tussen lhbt-ouderen leiden. De ervaring met de roze salons in andere gebieden in de gemeente Rotterdam en in heel Nederland laat zien dat de veronderstelling dat er geen behoefte aan lhbt-gerelateerde activiteiten onder ouderen

bestaat, vaak niet klopt. Hoek van Holland kan hierbij voortbouwen op de ervaringen die elders zijn opgedaan.

Geloof vormt niet per definitie een obstakel voor lhbt-acceptatie

Aangezien de kerk en het verenigingsleven op de thema's integratie en discriminatie een belangrijke en actieve rol spelen, is het interessant om te kijken in hoeverre dat ook voor lhbt-emancipatie geldt. De relatie tussen kerk en seksuele diversiteit kan soms problematisch uitpakken, maar opvallend genoeg wordt de Protestantse Kerk in Hoek van Holland diverse keren genoemd in de context van lhbt-emancipatie. De reden hiervoor is het feit dat de predikant van deze kerk homoseksueel is. Er is bovendien dit jaar een speciale dienst gehouden over homoseksualiteit waarin gemeenteleden ook het gesprek met elkaar hierover gesprekken voerden. Een andere organisatie met christelijke grondslag laat een minder ondubbelzinnige houding zien. Terwijl de organisatie seksuele oriëntatie niet laat meewegen in haar dienstverlening, worden impliciet wel beperkingen gesteld aan de manier waarop seksuele en genderdiversiteit geuit kunnen worden.

Het verenigingsleven wordt niet genoemd als belangrijke factor op het gebied van lhbt-emancipatie. Wel zijn er in sportverenigingen lhbt-Hoekenezen actief als vrijwilligers, volgens onze gesprekspartners kennelijk zonder problemen. Er wordt echter ook geen expliciete aandacht aan gegeven. Daarmee wijkt dit onderwerp dus af van de andere drie onderwerpen. Gezien het belang van het verenigingsleven in het gebied dat door veel betrokkenen wordt benadrukt, kan dit misschien als gemiste kans worden gezien.

Aanknopingspunten in Hoek van Holland

Tijdens de interviews en wijkbijeenkomsten zijn gesprekspartners gevraagd naar hun concrete behoeften in relatie tot de vier thema's. Waar willen professionals en betrokken bewoners mee aan de slag en wat hebben ze daarvoor nodig? Daarnaast zijn er ook indicaties van impliciete behoeften die ons zijn opgevallen. Samen vormen deze behoeften concrete aanknopingspunten en aanbevelingen waar lokale en stedelijke professionals, vrijwilligers, ondernemers en anderen verder mee aan de slag kunnen.

Integratie

Inzicht in situatie van Oost-Europeanen

Uit de gesprekken blijkt dat professionals en vrijwilligers in het gebied weinig contact hebben met de redelijk grote groep Oost-Europese migranten die tijdelijk of permanent in het gebied wonen. Onze gesprekspartners geven zelf aan dat het goed zou zijn om meer inzicht te krijgen in de situatie van deze groep. Daarbij zou onderzoek naar de situatie van de groep gepaard kunnen gaan met de opbouw van meer structurele netwerken, om contacten met de Hoekse samenleving te versterken.

Faciliteer een beter taalaanbod voor EU-migranten

Het huidige aanbod aan taallessen in Hoek van Holland sluit niet goed aan bij de behoeften van EU-migranten. Er is behoefte aan een taalaanbod in het gebied dat rekening houdt met de werktijden en het budget van EU-migranten: lessen die 's avonds of in het weekend worden gegeven en waarvoor deelnemers niet ver hoeven te reizen. Een verbeterd taalaanbod zou ook het contact tussen EU-migranten en andere Hoekenezen kunnen bevorderen.

Breng armoedeproblematiek beter in kaart

Armoede wordt niet expliciet als speciaal aandachtspunt benoemd in het Gebiedsplan. Professionals bevestigen dat er op dit moment geen zicht is op de omvang van het probleem. Er is wel behoefte aan meer informatie over wie risico lopen op armoede.

Organiseer activiteiten gericht op verbinding jong en oud

De bevolking in Hoek van Holland vergrijsjt. Daarom zijn veel ogen op de situatie van ouderen gericht. Tegelijkertijd probeert het gebied aantrekkelijk te blijven voor jongeren en gezinnen. Wat daarbij niet vergeten mag worden, is dat de relatie tussen jong en oud soms ook problematisch kan worden. Wederzijdse negatieve beeldvorming kan effectief worden tegengegaan door ontmoetingsprojecten. Op dit gebied wordt al het een en ander ondernomen in Hoek van Holland. Ook in andere Rotterdamse gebieden, bijvoorbeeld IJsselmonde, bestaan veel beproefde methoden waar ook professionals in Hoek van Holland hun voordeel mee kunnen doen. Voorbeelden hiervan zijn Lomba Kookt en de Ouderen4Daagse.

Bied offline alternatieven voor oudere bewoners

Veel gemeentelijke diensten zijn alleen toegankelijk via internet. Ouderen hebben vaak niet de vaardigheden of de nodige apparatuur om de diensten digitaal gebruik te maken van deze diensten en worden zo buitengesloten van ondersteuning. Ontwikkel een alternatief voor ouderen die de digitale route niet kunnen volgen.

Discriminatie

Bespreekbaar maken van vooroordelen en angst voor 'de ander'

Professionals en vrijwilligers signaleren in het gebied veel onderliggende vooroordelen over met name moslims, vluchtelingen en mensen met een migratieachtergrond. Deze vooroordelen zijn veelal gebaseerd op verhalen uit de media, niet op persoonlijke ervaringen of contact. Hierin ligt een kans: een investering in dialoog en ontmoeting tussen Hoekenezen met uiteenlopende achtergronden, met de nadruk op vragen aangaande tolerantie en samenleving, kan voor meer begrip zorgen en het ongemak tussen bevolkingsgroepen wegnemen. Dit vereist wel een vasthoudende en goed begeleide aanpak, waarbij ook aandacht moet zijn voor het bespreken van vooroordelen over groepen die niet eens aanwezig zijn in Hoek van Holland (de 'onbekende ander'). Hoe dat effectief vormgegeven kan worden, staat beschreven in de publicatie 'Werken dialoogbijeenkomsten tegen discriminatie' van het Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Maak gebruik van mogelijkheden die er zijn om verenigingen diverser te maken

Verenigingen, vrijwilligersorganisaties en hun besturen kunnen actief werken aan een inclusievere cultuur. Volgens onze gesprekspartners worden veel besturen gerund door oudere Hoekenezen (vaak mannen) zonder migratieachtergrond, die slechts in beperkte mate open staan voor vernieuwing van de kant van jongere leden of bewoners met een migratieachtergrond. Door actief op diversiteit aan te sturen, kunnen organisaties daar verandering in brengen.

Discriminatie training voor managers voor inclusieve organisatiecultuur

Binnen verschillende organisaties lijkt discriminatie, zowel impliciet als expliciet, voor te komen. Uit onze gesprekken blijkt dat organisaties niet goed zijn toegerust op het omgaan met diversiteit op de werkvloer. Daarbij gaat het concreet om de aanwezigheid van professionals met een moslim- of migratieachtergrond, en om seksuele diversiteit. Een inclusieve en discriminatievrije werkomgeving binnen organisaties versterkt de aanpak van uitsluiting en discriminatie in de hulpverlening. Het is daarom aan te bevelen dat organisaties meer werk maken van intern diversiteitsmanagement en kennis verzamelen over hoe om te gaan met discriminatie. Dit kan aangewakkerd worden door een managementtraining, waarbij organisaties ook met elkaar kunnen samenwerken. Voor advies kunnen organisaties contact opnemen met het platform tegen arbeidsdiscriminatie 010inclusief of met Diversiteit in Bedrijf.

Leer professionals omgaan met discriminatie

Er zijn diverse signalen van discriminatie onder Hoekenezen, met name gericht tegen Hoekenezen met een migratieachtergrond. Bij sommige professionals is er echter sprake van gelatenheid ten opzichte van discriminatie: het idee dat dit 'erbij hoort in een dorp' wordt breed gedragen. Om dit gevoel te doorbreken, moeten professionals een handelingsperspectief krijgen voor momenten waarop zij met discriminatie geconfronteerd worden. Dat kan door middel van deskundigheidsbevordering geboden worden.

Emancipatie m/v

Maak mannen en vrouwen bewust van ongelijke rolpatronen

Ongelijkheid in relaties en het idee dat vrouwen zich aanpassen aan hun man wordt vaak gesignaleerd in Hoek van Holland. De ongelijke rolpatronen zijn op zichzelf al een drempel voor emancipatie en

liggen ten grondslag aan andere knelpunten waar met name vrouwen in Hoek van Holland tegenaan lopen, zoals economische kwetsbaarheid bij scheiding en de hoge druk op mantelzorgers. Investeer in bewustwording voor zowel mannen en vrouwen over deze rolpatronen, om ongelijkheid op de langere termijn te verminderen. Zoek hiervoor aansluiting bij initiatieven zoals Kracht on Tour, activiteiten van Dona Daria of het werk van Emancipator.

Ondersteun mantelzorgers om overbelasting te voorkomen

Mantelzorgers, met name vrouwen, lopen risico op overbelasting door de combinatie van werk en zorgtaken. Besteed meer aandacht aan mantelzorg, en werk samen met werkgevers om mantelzorgers tegemoet te komen en vrouwen in staat te stellen de nodige ondersteuning aan te vragen. Daarbij zou ook de zorgverdeling tussen mannen en vrouwen geagendeerd moeten worden.

Bied proactieve ondersteuning voor gescheiden vrouwen in financiële problemen

Gescheiden vrouwen zetten niet makkelijk de stap naar de hulpverlening wanneer zij bijvoorbeeld tegen financiële problemen aanlopen. Dit vraagt om een proactieve houding van ondersteunende diensten. Aan de preventieve kant betekent deze situatie dat sociale professionals in het gebied oog moeten hebben voor ongelijkheden in relaties en dit bespreekbaar maken.

Zet m/v-emancipatie explicieter op de agenda bij professionals en burgers

Op diverse plekken in Hoek van Holland is er draagvlak voor beleid en activiteiten gericht op de bevordering van de emancipatie van zowel vrouwen als mannen. Een meer gerichte aanpak zou de opbrengst van de losse activiteiten kunnen verhogen door emancipatie ook expliciet op de agenda te zetten bij professionals en burgers in Hoek van Holland.

Lhbt-emancipatie

Ontwikkel een aanbod voor roze ouderen

Uit de gesprekken blijkt dat er behoefte is aan een groter aanbod voor roze ouderen in Hoek van Holland. Op dit moment bestaat er feitelijk geen enkel expliciet aanbod voor deze groep. Er valt dus veel te winnen. Het organiseren van een Roze Salon zou een mooi beginpunt van een aanbod kunnen zijn.

Zorg voor normalisering van seksuele en genderdiversiteit

Seksuele en genderdiversiteit worden vaak gezien als een zichtbare uitzondering op de regel in plaats van een alledaags verschijnsel in de samenleving. De lhbt-acceptatie in het gebied kan verhoogd worden door seksuele en genderdiversiteit bespreekbaar te maken door middel van lokale campagnes of voorlichtingen. Ook vanuit de gebiedscommissie kan een duidelijker signaal uitgaan door lhbt-emancipatie als punt van aandacht te noemen.

Werk samen met lhbt-bewoners om seksuele diversiteit en genderdiversiteit bespreekbaar te maken

Bij sommige professionals bestaat de wens om meer te doen op het gebied van lhbt-emancipatie. Een aantal lhbt-bewoners hebben bij professionals aangegeven zich in te willen zetten om lhbt-vraagstukken bespreekbaar te maken. Ga in op deze behoefte en zet deze samenwerking met bewoners daadwerkelijk op.

Zet ook in het verenigingsleven lhbt-emancipatie op de agenda

Het verenigingsleven wordt niet genoemd als belangrijke factor op het gebied van lhbt-emanipatie. Gezien het belang van het verenigingsleven in het gebied, dat door veel betrokkenen wordt benadrukt, is dit een gemiste kans. Betrek het verenigingsleven bij het bevorderen van lhbt-emanipatie in Hoek van Holland.